

15-N de 1985, la nostra 'DANA'

Robert Miralles

Vehicle en el llit de l'Alberca >
Efectes de la inundació en el supermercat Aldi de Paco Frasés >

Tota la vida hem dit 'temporal de llevant' als pobles valencians costaners; fa unes quantes dècades, 'gota freda', i de fa uns anys ençà, DANA ('Depressió Aïllada a Nivells Alts') a tot el món. Visca la globalització! Que et visite una DANA no és una bona notícia. Fa uns mesos, aquest fenomen meteorològic ho va fer a les comarques valencianes de l'Horta Sud, la Ribera i la Plana d'Utiel, amb tràgiques conseqüències per als seus habitants i una demostració dolorosa d'insolvència i frivolitat de les autoritats valencianes, que van causar la mort de 228 persones.

A Ondara també n'hem patit de temporals, de DANA. Sabem que en 1934 (31 d'octubre i 1 de novembre), 1957 (2 i 3 d'octubre), 1971 (29 de setembre) i 2007 (12 d'octubre), Ondara va sofrir la fúria de l'Alberca. Dels segles anteriors, podem estar-ne segurs que se'n va eixir de mare en moltíssimes ocasions i que els danys foren exclusivament agrícoles, perquè el pla d'inundació d'aquest curs fluvial (Avinguda. Dr. Fleming i voltants) encara no s'havia ocupat ni urbanitzat, circumstància que començaria a canviar en les tres últimes dècades del segle XIX, acabada la carretera de la costa València-Alacant.

Però a 'qui' volem dedicar aquestes línies és al temporal que va sembrar de desolació -i també de mort- una part del nostre poble, un succés històric del qual enguany es compleixen els 40 anys i del que una part substancial de la població actual no en va ser conscient, perquè encara no havia nascut. El desastre es va desencadenar en les últimes hores del 15 de novembre de 1985 i les primeres del dia 16, quan Ondara va ser colpejada per l'episodi meteorològic més extrem del segle XX, una gota freda que, de forma inesperada, va fer desbordar-se el barranc de l'Alberca, convertit durant un curt i, ahora, etern període de temps en un riu amb un cabal més propi

de latituds tropicals durant l'estació de pluges. Desinformació, sorpresa i caos es van combinar per actuar letal i diabòlicament. Dues vides perdudes directes -i un parell d'indirectes- i danys incalculables a la propietat i a l'activitat econòmica foren el resultat.

La vespra (14 de novembre) havia plogut de forma notable, amb un registre de 45 mm. La predicció del divendres 15 no era alarmant (*«Nubosidad variable más abundante al sur de la región y chubascos a primera hora.»*), d'acord amb l'Instituto Nacional de Meteorología (INM), doncs va transcórrer nuvolat, amb pluja intermitent i sense indicis que feren presagiar la catàstrofe. Els firers, al voltant del Prado, encaraven el primer cap de setmana de Fira; l'Ajuntament havia convocat ple extraordinari per a les 8 del vespre; el divendres era nit de festeig, de molts sopars als bars del poble, de tornada de cap de setmana dels joves que feien la mili i de l'*«Un, dos, tres, responda otra vez»*. Sobre les 21:30 hores la pluja era tan copiosa que, en pocs minuts, el poble es quedà sense llum, afegint un inconvenient més al malson que s'estava gestant. L'Ajuntament acabà la seua sessió a les 21:38 hores, quedant la majoria de regidors dins de la Sala, expectants pel diluvi que queia, sense saber ben bé què fer. A partir d'eixe moment, el caos s'apoderava d'una part del poble i la sensació regnant és que el cel es precipitava literalment sobre Ondara. El relat del que va passar en les hores següents el protagonitzen les persones que ho van viure; no massa, convé ressaltar, perquè una bona part del poble, situat entre 8 i 10 m sobre el punt més alt del llit de l'Alberca, no es va assabentar del que va passar fins l'endemà.

Jo mateix vaig conèixer els fets dissabte a primera hora per la ràdio des d'Alacant, i vaig telefonar als meus pares; aquests em van respondre que

Cada vegada que s'ha desbordat l'Alberca, ho ha fet seguint dos camins: un, frontalment, per l'Assut, el Llavador i la plaça del País Valencià; i l'altre, tangencialment, des del colze de l'antic Xopar -prop de l'actual ITV- cap a la partida Parri, entrant l'aigua pels carrers Blasco Ibáñez, Consell, Parri, camí vell de Beniarbeig i Mariano Benlliure, donant la falsa impressió que l'aigua prové del riu Girona, cosa materialment impossible. Quanta aigua va caure sobre Ondara? Mancats d'estació meteorològica, hem de valdre'ns de la pluja recollida en les estacions més properes a Ondara, la del Verger (220 mm) i la de Pedreguer (373 mm). Així que sobre Ondara caigueren entre 2.200.000.000 milions de litres i 3.730.000.000 milions de litres, -o quilograms, tant s'hi vall- en a penes un parell llarg d'hores.

La inundació va agafar desprevinguda a la població que la va patir. El 100% dels afectats va afirmar rotundament que ningú no els va avisar, un fet escandalós perquè les autoritats supramunicipals tenien perfecta informació prèvia del que podia passar. Així, la Delegació del Govern afirmava el diumenge 17 que «En la zona en que era previsible que lloviaria más, al norte de Alicante, la situación era de alerta total, con fuerzas de la Guardia Civil, bomberos y brigadas de Protección Civil en pie de trabajo». En la mateixa direcció, el responsable provincial de Protecció Civil afirmava que «Los servicios funcionaron en perfecta coordinación y que la alerta comenzó a las 6 de la tarde del jueves». Fals. Trenta-dos anys després, encara ens preguntem per què no va ser avisat l'Ajuntament d'Ondara, privant als veïns de prendre les mesures escaients per minvar els efectes de la inundació.

La inundació va afectar per la ribera dreta de l'Alberca els carrers camí Vell de la Llosa, Sant Doménec/Nou (les primeres cases del tram baix), Escorxador, Serra (fins el núm. 22), Carlos Arniches, Virtuts i pl. del Convent. Per la banda esquerra, les aigües van inundar els carrers Picasso (CV-731), Blasco Ibáñez, Azorín, Consell, Parri, Mariano Benlliure, Dr. Barraquer, Palmera, el Verger, General Bosch, poeta

Vicent Andrés Estellés, Pintor Segrelles, Dr. Fleming, Zurbarán, Marquesat de Guadalest i pl. del País Valencià. En total, al voltant de 80.000 m² de casc urbà.

D'acord amb les marques que va deixar el pas de l'aigua, incús molt dies després, i al testimoni de molts afectats, hem pogut elaborar un plànol amb les diferents alçades. Els nivells màxims es van assolir en l'entorn del Llavador, el pont de Solano, la plaça del País Valencià i els carrers Picasso (CV-731) i Blasco Ibáñez (tram més proper a l'Assut), amb una alçada d'entre 1,20 i 2 metres. A continuació, se situarien els carrers Escorxador i Sant Doménec/Nou (el tram baix, fins els núm. 57-59) i el triangle format pels primers trams de Dr. Fleming, Blasco Ibáñez i tot Azorín, entre 90 cm i 1,20 m d'altura. A partir d'ací, i a mesura que ens allunyem de la primera zona citada, en direcció nord, l'aigua va anar laminant-se amb nivells entre 20 cm i 90 cm, exceptuant un tram del carrer Verger, el més pròxim al pont del Convent, que acumulava les aigües que baixaven per General Bosch, Dr. Barraquer, Soledat i el Verger, on la situació va ser bastant apurada. També al cul de sac o atzucac del carrer Virtuts es va produir un gran embossament d'aigua procedent dels punts alts del centre històric que no trobava eixida, per trobar-se tancat amb una paret, amb un sol i insuficient forat en la seua base, que donava a la séquia de les Alfatares, i que va provocar l'entrada d'aigua a les cases, fins que veïns i bombers tombaren la paret.

Durant la realització del treball de camp, vaig recórrer la ruta seguida per l'aigua a la recerca de marques i signes que podien mantenir-se encara en 2015, trenta anys després de la inundació. Va ser molt emotiu i esborronador localitzar aquests senyals en llocs com les impremtes Ortolà i Gràfiques la Marina, Galletas Río o a les vivendes particulars de Rosa Gavilà i Salvador Giner. Es repetirà la història en el futur?

* L'estudi complet d'aquest esdeveniment el teniu en la pàgina web Ondara en la història i en les actes del VI Congrés d'Estudis de la Marina Alta (2019).